

Sürdürülebilir Tekstil Tasarımı Bağlamında Bayramiç Dağahmetçe Bez Dokumalarının Tasarım Odaklı Değerlendirilmesi *

Design Oriented Evaluation of Bayramiç Dağahmetçe Plain Weavings in the Context of Sustainable Textile Design

ÖZET

Bu çalışma, Çanakkale ili Bayramiç ilçesine bağlı Dağahmetçe’de günümüzde sınırlı ölçekte sürdürülen bez dokumacılığı geleneğini; üretim süreci, teknik ve yapısal özellikleri, motif, renk ve kompozisyon düzenleri ile kullanım alanlarını inceleyerek sürdürülebilir tekstil tasarımı bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yöresel bez dokumalarına ilişkin çeşitli araştırmalar bulunmakla birlikte, Dağahmetçe Köyü’ne özgü dokuma üretimini teknik, yapısal ve tasarım odaklı bir yaklaşımla ele alan kapsamlı bir çalışmanın literatürde yer almadığı görülmektedir. Bu araştırma, sahadan elde edilen özgün verilerle bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Araştırma, yorumlayıcı ve yapılandırmacı nitel araştırma çerçevesinde; etnografik saha araştırması, nesne temelli analiz ve tasarım odaklı araştırma yaklaşımlarının birlikte kullanıldığı bütüncül bir yöntemle yürütülmüştür. Bu kapsamda dokuma örnekleri yerinde incelenmiş, üretim aşamaları belgelenmiş ve yerel üreticilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla sözlü veriler elde edilmiştir. Çalışmanın örneklemini örtü, ehram, çarşaf, yaygı, bel bağı ve nakışlı don gibi farklı kullanım amaçlarına yönelik toplam 17 dokuma örneği oluşturmaktadır. Dokumalar; dokuma tekniği, örgü yapısı, iplik türü, çözgü ve atkı sıklıkları, motif düzeni, renk kullanımı ve kompozisyon özellikleri bakımından nesne temelli analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. İncelemeler sonucunda Dağahmetçe bez dokumalarının ağırlıklı olarak bezayağı ve brokar dokuma teknikleriyle üretildiği belirlenmiştir. Aile içi üretim modeli ve yerel ustalık bilgisinin kuşaktan kuşağa aktarılması ise sosyo-kültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Dağahmetçe bez dokumaları, sürdürülebilir tekstil tasarımı kapsamında çağdaş tasarım süreçlerine aktarılabilen önemli bir kültürel kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Dağahmetçe bez dokumaları, brokar, sürdürülebilir tekstil tasarımı.

ABSTRACT

This study aims to examine the plain weaving tradition currently sustained on a limited scale in Dağahmetçe, Bayramiç district of Çanakkale province, and to evaluate it within the context of sustainable textile design by focusing on the production process, technical and structural characteristics, motif, color and composition arrangements, and areas of use. Although various studies address regional plain weavings, there is a lack of comprehensive research in the literature that examines the weaving production of Dağahmetçe Village from a technical, structural, and design-oriented perspective. This study seeks to fill this gap through original data obtained from fieldwork. The research was conducted using a qualitative methodology based on an interpretive and constructivist framework, combining ethnographic field research, object-based analysis, and design-oriented research approaches. Weaving samples were examined on site, production stages were documented, and oral data were collected through semi-structured interviews with local producers. The sample consists of 17 weaving examples produced for different purposes, including covers, ehram, sheets, rugs, waistbands, and embroidered undergarments. The textiles were analyzed using an object-based method in terms of weaving technique, structure, yarn type, warp and weft densities, motif organization, color use, and compositional features. The findings indicate that Dağahmetçe plain weavings are predominantly produced using plain weave and brocade techniques. In addition, the family-based production model and the intergenerational transmission of local craftsmanship contribute to socio-cultural sustainability. Dağahmetçe plain weavings are evaluated not only as traditional craft products but also as significant cultural and design resources that can be integrated into contemporary textile design processes within the framework of sustainable textile design.

Keywords: Çanakkale Dağahmetçe plain weavings, brocade weaving, sustainable textile design.

GİRİŞ

Kültür, toplumların geçmişten günümüze taşıdığı maddi ve manevi birikimi kapsayan; gelenek, görenek ve üretim biçimleri aracılığıyla kuşaklar arasında süreklilik sağlayan dinamik bir yapıdır. Türkler, Anadolu’ya yerleşirken dokumacılığa ilişkin bilgi birikimlerini ve kültürel geleneklerini de beraberlerinde getirmiştir (Dölen, 1992: 373).

Hanife Güneş Yarmacı¹

How to Cite This Article

Güneş Yarmacı, H. (2026). Sürdürülebilir tekstil tasarımı bağlamında bayramiç dağahmetçe bez dokumalarının tasarım odaklı değerlendirilmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(1), 99-114. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18394589>

Arrival: 06 December 2025

Published: 27 January 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğr. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yenice Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, Çanakkale, Türkiye Kurum (İstanbul Üniversitesi, MEB vb.), Fakülte veya Enstitüsü, Bölüm veya ABD, Çanakkale, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3574-394X

Orta Asya'dan başlayıp Selçuklular aracılığıyla Anadolu'ya uzanan tarihsel süreçte dokuma geleneği, Türklerde yalnızca bir üretim biçimi olarak değil; kimlik ve sanat anlayışını yansıtan bir belge niteliğinde sürdürülmüştür (Kurt, 2022: 137).

Tarih boyunca her toplumun, kendi kültürel ve sanatsal anlayışı doğrultusunda yaşadığı bölgenin sunduğu hammadde, teknik olanaklar ve kompozisyon yaklaşımlarıyla özgün kumaşlar ürettiği bilinmektedir (Akpınarlı ve Başaran, 2012: 164). Bu doğrultuda Anadolu'da mekikli dokumacılık, kullanılan hammadde ve teknik özellikler bakımından bölgelere göre belirgin farklılıklar göstermektedir. Akpınarlı ve Kuru (2014: 8), mekikli dokumacılıkta en yaygın kullanılan tekniklerin bezayağı ve brokar olduğunu belirtmektedir. 21. yüzyılda teknoloji ve modern üretim süreçlerinin belirleyici hâle gelmesiyle birlikte Türkiye'de yerel dokumacılık gelenekleri bazı bölgelerde büyük ölçüde zayıflayarak durma noktasına gelmiş; buna karşın kimi kent ve kırsal yerleşimlerde sınırlı ölçüde de olsa varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Yöresel dokumalar içinde zengin konu, teknik, motif, renk ve ürün çeşitliliğiyle varlığını sürdüren bez dokumacılığın önemi büyüktür. Güncel Türkçe Sözlük bilgisine göre "bez", pamuk veya keten ipliğinden üretilen bir tür dokuma; pamuktan yapılan düz dokuma, herhangi bir kumaş türü; kumaş parçası ya da çaput anlamlarında kullanılmaktadır (URL 1).

Geçmişte yöredeki tezgâhlarda dokunarak hazırlanan giysiler, geleneksel yaşamın önemli unsurları arasında yer alırken; zamanla hazır ve fabrikasyon ürünlerin yaygınlaşmasıyla birlikte el dokuması kumaşlar ve bu kumaşlardan üretilen giysiler büyük ölçüde kullanım dışı kalmıştır. Günümüzde bu ürünlere yalnızca sınırlı sayıda örnek üzerinden ulaşılabilmektedir. Bu çerçevede, el dokuması bez üretiminin teknik, yapısal ve kültürel süreklilik açısından izlenebildiği kırsal yerleşimler, geleneksel dokuma pratiklerinin güncel durumunu değerlendirmek bakımından önemli veriler sunmaktadır. Ege Bölgesi'nde Tire, Ödemiş, Buldan, Babadağ ve Yeşilyurt gibi merkezlerde el dokumacılığının günümüzde sınırlı ölçekte de olsa sürdürüldüğü bilinmektedir. Bu bağlamda Bayramiç ve çevresi, Ege Bölgesi el dokuma kültürünün kırsalda devam edebildiği alanlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Önlü, 2010: 47).

Çanakkale ve çevresinde yaşayan Türkmen topluluklarının giyim-kuşam pratikleri, Orta Asya kökenli kültürel izlerin Anadolu'daki devamı niteliğinde olup, yerel üretim biçimleri ve malzeme kullanımıyla günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bu durum, bölgedeki geleneksel dokuma ve giyim unsurlarının kültürel süreklilik açısından önemli bir araştırma alanı sunduğunu göstermektedir (Koca ve Polat Turhan, 2024: 75). Bu kapsamda Bayramiç İlçesi'ne bağlı Dağahmetçe Köyü, günümüzde el dokuması bez üretiminin izlenebildiği nadir yerleşimlerden biri olarak dikkat çekmektedir (URL 1). Tarih boyunca Truva uygarlığının etki alanında yer alan Bayramiç, Bizans döneminde bir Rum yerleşimi olarak önemini korumuş, 14. yüzyılda Ahi Hızır Emir Bey tarafından Türk hâkimiyetine geçmiştir. Bölge, Osmanlı döneminde idari ve ekonomik açıdan gelişmiş; özellikle Kazdağı ve çevresindeki coğrafi yapı, hayvancılık, tarım ve bu faaliyetlere bağlı dokumacılığın gelişmesine elverişli bir ortam sunmuştur (URL 2). Yörede uzun yıllar sürdürülen basit dokuma türleri, halk arasında bez olarak anılan pamuk veya keten esaslı dokumalarla temsil edilmiş; bu ürünler geleneksel yaşamın önemli bir parçası olmuştur. Bu köylerden biri olan Dağahmetçe, geleneksel mekikli dokumanın günümüzde hâlen izlenebildiği nadir yerleşimlerden biridir (URL 3).

Görsel 1: Çanakkale Bayramiç Dağahmetçe köyü

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Dağahmetçe Köyü, Çanakkale ilinin Bayramiç ilçesine bağlı kırsal bir yerleşim birimi olup 1912 yılından bu yana mevcut adını korumaktadır. Çanakkale il merkezine 74 km, Bayramiç ilçe merkezine ise 26 km uzaklıkta bulunan köy; Kazdağı etekleri ile Bayramiç Ovası arasında yer almakta ve coğrafi konumu itibarıyla geleneksel üretim biçimlerinin sürdürülebildiği tipik bir kırsal yerleşme özelliği göstermektedir (URL 2).

Bu kapsamda Bayramiç İlçesi'ne bağlı Dağahmetçe Köyü, günümüzde el dokuması bez üretiminin izlenebildiği nadir yerleşimlerden biri olarak dikkat çekmektedir (URL 1). Ancak Dağahmetçe Köyü bez dokumacılığına ilişkin teknik, yapısal ve tasarım odaklı değerlendirmelerin sınırlı olduğu görülmektedir. Bu araştırma, söz konusu boşluğu

doldurmayı amaçlayarak Dağahmetçe 'de sürdürülen bez dokumacılığı geleneğini çok yönlü bir yaklaşımla incelemekte ve elde edilen verileri sürdürülebilir tekstil tasarımı bağlamında değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda çalışmanın kuramsal zemini, yöresel dokumaların tasarımı kimlik ve yerellik üretme potansiyeli ile sürdürülebilir tekstil tasarımı yaklaşımları çerçevesinde ele alınmıştır.

Yöresel Dokumaların Sürdürülebilir Tekstil Tasarımında Değerlendirilmesi

Yöresel dokumalarda ortaya çıkan motif yapıları, renk ilişkileri ve yüzey ritimleri; tasarımı kimlik, yerellik ve özgünlük kavramlarının somutlaşmasını sağlayan temel unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Tekstil ve moda tasarımı geleneksel üretim biçimlerinin yaşatılması, yalnızca geçmişe ait değerlerin korunması anlamına gelmemekte; aynı zamanda kültürel referansların çağdaş tasarım dili içerisinde yeniden yorumlanmasına olanak tanımaktadır (Gürcüm ve Öztürk, 2020: 245). Bu bağlamda geleneksel dokumalar, tasarımcılar için malzeme, biçim ve yüzey dili açısından özgün tasarım yaklaşımlarının geliştirilmesine olanak tanıyan önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Sürdürülebilir tekstil tasarımı, çevresel, kültürel ve ekonomik boyutları bir arada ele alan bütüncül bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun *Ortak Geleceğimiz* raporunda sürdürülebilir kalkınma, "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılamak" biçiminde ifade edilmektedir (WCED, 1987: 41). Tekstil alanında bu yaklaşım; doğal lif kullanımı, düşük enerji gereksinimi, kimyasal kullanımının sınırlandırılması, yerel bilgi ve zanaatin korunması ile uzun ömürlü ürün tasarımı gibi ilkeler çerçevesinde ele alınmaktadır (Sabir ve Sarpkaya, 2011; Uğurlu ve Türker, 2025).

Bu doğrultuda geleneksel dokumalar, sürdürülebilir tekstil tasarımı yalnızca geçmişe ait üretim tekniklerinin taşıyıcısı olarak değil; çağdaş tasarım süreçlerini besleyen, yerel bilgiye dayalı ve kültürel sürekliliği destekleyen dinamik tasarım verileri olarak değerlendirilmektedir. Geleneksel dokumaların teknik, yapısal ve estetik özelliklerinin tasarım bağlamında yeniden ele alınması, hem kültürel mirasın korunmasına katkı sağlamakta hem de sürdürülebilir tasarım yaklaşımlarının içeriksel olarak zenginleşmesine olanak tanımaktadır.

Günümüzde tasarım alanlarında sürdürülebilirlik odaklı yaklaşımların öne çıkması, kültürel miras kavramını yeniden görünür kılmakta ve tasarımcıları yerel üretim bilgisi ile zanaat temelli pratiklerle ilişki kurmaya yöneltmektedir. Kültürel dokumaların sahada, üretildikleri yerleşimlerde ve üreticilerle doğrudan temas kurularak araştırılması; bu bilginin çağdaş tasarım diliyle yeniden yorumlanmasına ve söz konusu değerlerin yaşatılarak geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu kuramsal çerçeve, Dağahmetçe Köyü bez dokumalarının sürdürülebilir tekstil tasarımı bağlamında değerlendirilmesinin temelini oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, yorumlayıcı ve yapılandırmacı nitel araştırma paradigması çerçevesinde kurgulanmış; etnografik saha araştırması, nesne temelli analiz ve tasarım odaklı araştırma yaklaşımlarını bir arada kullanan bütüncül bir yöntemle yürütülmüştür. Çalışmanın temel amacı, Dağahmetçe Köyü'nde sürdürülen bez dokumacılığı geleneğini yalnızca teknik açıdan belgelemek değil; bu üretim pratiğinin yerel bilgi, deneyim ve kültürel anlam katmanlarıyla birlikte yorumlanmasını ve çağdaş tekstil tasarımı aktarılmasını sağlamaktır. Araştırma süreci üç aşamalı olarak yapılandırılmıştır. Birinci aşamada, Dağahmetçe Köyü'nde gerçekleştirilen saha araştırması kapsamında üretim mekânları, dokuma tezgâhları ve dokuma süreçleri yerinde gözlemlenmiş; bu gözlemler görsel kayıtlar ve alan notlarıyla belgelenmiştir. Ayrıca geçmişte ve günümüzde dokumacılıkla ilgilenmiş yerel üreticilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, üretim süreci, kullanılan malzemeler, dokumaların işlevleri ve bilginin kuşaktan kuşağa aktarım biçimleri üzerine odaklanmıştır. Tüm katılımcılardan sözlü onam alınmış; yerel bilgiye saygı ve anonimlik ilkeleri gözetilmiştir. İkinci aşamada, yörede üretilmiş bez dokuma örnekleri amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Örneklem, farklı kullanım amaçlarını (giyim, ev tekstili, günlük ve törensel kullanım) ve yapısal çeşitliliği temsil edebilecek şekilde belirlenmiştir. Bu kapsamda 1 bel bağı, 3 sehpa örtüsü, 1 nakışlı don, 3 don parçası, 5 ehram, 2 çarşaf ve 2 yaygı olmak üzere toplam 17 dokuma örneği incelenmiştir. Örnek sayısı, saha erişimi, korunmuşluk durumu ve üretim çeşitliliğini yansıtmaya ölçütleri doğrultusunda sınırlandırılmıştır.

Dokuma örnekleri; dokuma tekniği, örgü yapısı, iplik türü, çözgü ve atkı sıklıkları, motif düzeni, renk kullanımı ve kompozisyon özellikleri bakımından nesne temelli analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler standartlaştırılmış analiz formlarına aktarılmış, tablolaştırılmış ve karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Üçüncü aşamada, elde edilen teknik ve görsel veriler tasarım odaklı araştırma yaklaşımı doğrultusunda çağdaş tekstil tasarımı aktarılmıştır. Dokumaların özgün yapısal ve estetik karakteri korunarak motif ölçeği, yerleşimi ve kullanım bağlamları yeniden kurgulanmış; giyim ve ev tekstili ürünlerine yönelik tasarım ve uygulama çalışmaları

gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte araştırmacının hem akademik hem de tasarımcı kimliği, yorumlayıcı bir avantaj olarak değerlendirilmiş; araştırmacı konumlanışı açık biçimde yöntemsel sürece dâhil edilmiştir. Bu bütüncül yöntem yaklaşımı, Dağahmetçe bez dokumalarını yaşayan bir kültürel pratik olarak ele almayı ve elde edilen bilgiyi sürdürülebilir tekstil tasarımı bağlamında güncel üretim süreçlerine aktarmayı amaçlamaktadır.

BAYRAMIÇ DAĞAHMETÇE KÖYÜ BEZ DOKUMACILIĞI

Dağahmetçe Köyü'nde dokumacılık günümüzde büyük ölçüde sınırlı bir üretim alanına dönüşmüş olsa da tamamen ortadan kalkmamış, kısmen sürdürülen bir zanaat niteliğini korumuştur. Araştırma bölgesinde biri aktif olarak kullanılan, diğeri ise pasif durumda bulunan iki mekikli dokuma tezgâhı bulunmaktadır.

Görsel 2: Bayramiç Dağahmetçe köyü dokuma tezgâhı

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Dağahmetçe Köyü'nde kullanılan dokuma tezgâhı, yörede “çulfalık” olarak adlandırılmakta ve bölge halkı tarafından yerel imkânlarla üretilmiş geleneksel bir el tezgâhı niteliği taşımaktadır. Genellikle dokumacı bireyin eşi veya aile yakınları tarafından yapılan bu düzen dört çerçeveli olup, çerçeveler ipten oluşturulan basit fakat işlevsel bir sisteme sahiptir. Tezgah üzerinde, dokuma sırasında kumaşın eninin sabit kalmasını sağlamak ve daralmayı önlemek amacıyla kullanılan çımbar adı verilen metal bir aparat bulunmaktadır (KK 1, KK 2).

Görsel 3: Dağahmetçe mekik ve çımbar örneği

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Dokumada kullanılan mekik ahşaptan yapılmış olup, içerisinde bambu çubuktan hazırlanan masura yer almaktadır. Masuraya sarılan iplik, mekik aracılığıyla çözgü arasından geçirilerek dokumanın ilerlemesi sağlanmaktadır.

Kullanılan araç ve gereçler, yerel ustalık bilgisinin ve bölgenin dokuma kültürünün önemli göstergeleri niteliğindedir.

Dokuma hazırlık işlemleri; çözgü ipliklerinin haşıllanması, çözgünün istenilen uzunlukta hazırlanması, çerçeve ve tarak taharının yapılması ile atkı ipliklerinin masuralara sarılarak dokumaya hazır hâle getirilmesi aşamalarını kapsamaktadır. Dağahmetçe Köyü’nde uygulanan haşılama işleminde yalnızca buğday unu kullanılmaktadır. Un, su ile karıştırılarak kaynatılmakta ve yoğun çorba kıvamında bir haşıl elde edilmektedir. Karışımın kıvamı ve oranları büyük ölçüde deneyime dayalı olarak “göz kararı” belirlenmekte; ustalık bilgisine dayanan yerel bir pratikle hazırlanmaktadır.

Görsel 4. Haşılama (çirişleme) işlemi örneği

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Elde edilen sıcak karışım çözgü ipliklerine uygulanmakta, ipliklerin haşıl maddesini eşit biçimde emmesi sağlanmakta; ardından fazla sıvı arındırılarak iplikler serilmekte, kurutulmakta ve kuruma sonrasında taranarak açılmakta, böylece çözgü iplikleri dokuma için hazır hâle getirilmektedir.

A.

B..

Görsel 5: A. Haşılama işlemi yapılmış çözgü ipliği çilesi, B- çözgü ipliklerinin açılması

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Dağahmetçe Köyü’nde dokuma sürecinin önemli aşamalarından birini oluşturan bu uygulama, yörede “çirişleme”, teknik literatürde ise “haşılama” olarak tanımlanmaktadır. Haşılama, çözgü ipliklerinin dokuma sırasında gücü çerçeveleri ve tarak dişlerinden geçerken maruz kaldığı gerilim ve sürtünmeye karşı dayanıklılığını artıran; iplik yüzeyinde koruyucu bir tabaka oluşturarak kopma riskini azaltan temel bir işlemdir. Haşılama ve kurutma işlemlerinin ardından çözgü iplikleri çile hâlinde çıkarılarak açılmakta; birbirine yapışan veya düğümlenen kısımlar elle gerilerek ayrılmakta ve iplikler dokumaya uygun, akıcı bir hâle getirilmektedir. Bu aşamayı takiben çözgü iplikleri, geleneksel el yapımı ahşap bir düzenek yardımıyla bambu çubuklardan hazırlanan masuralara sarılmakta ve çözgü çekimi için kullanılacak masura grupları oluşturulmaktadır. Bambu masuralar, bambu çubukların belirli ölçülerde kesilerek boru formuna getirilmesiyle hazırlanmakta; üzerine sarılan iplikler daha sonra çözgü çekimi ve dokuma sürecinde kullanılmaktadır (Görsel 6).

A.

B.

Görsel 6: Çözü ve atkı ipliklerinin masuralara sarılması B. Kamış masura ve sarım örneği

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

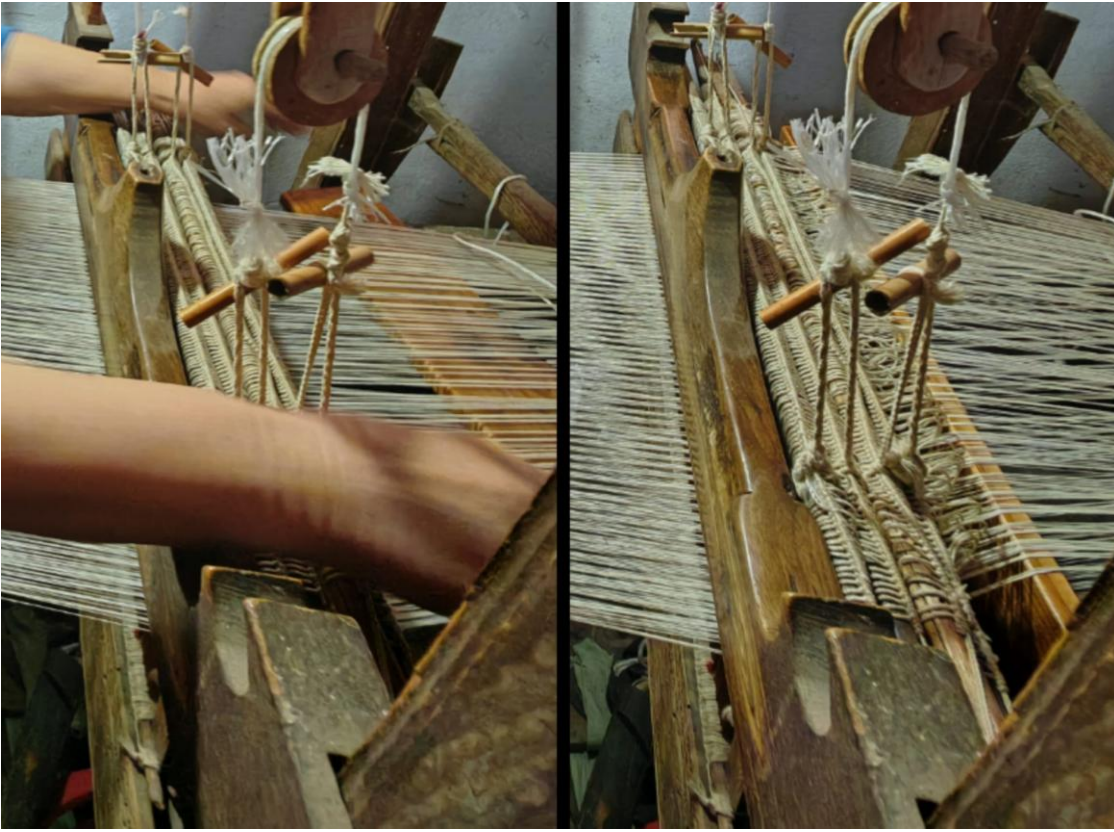
Dağahmetçe Köyü'nde çözgü hazırlama sürecinde masuralardan eş zamanlı olarak çekilen iplikler belirlenen uzunlukta hazırlanarak çözgü demeti oluşturulmaktadır. Çözgü iplikleri, çapraz alınarak hazırlanmakta ve sırasıyla dört çerçeveden geçirilmektedir. Yörede kullanılan tezgâhlarda iki farklı ağızlık sistemi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bezayağı zemin dokuması için kullanılan çerçeve ağızlığıdır. İkinci ağızlık sistemi ise brokar dokuma tekniğine yönelik olup, desen ipliğinin geçirileceği yardımcı ağızlığın oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu sistemde, bezayağı zemin için kullanılan ana çözgü ipliklerine ek olarak, desen alanlarında devreye giren çözgü iplikleri elle kontrol edilen bir çapraz ip yardımıyla ayrılmaktadır. Çerçeve ve tarak taharı tamamlandıktan sonra çözgü iplikleri, çözgü köprüsü üzerinde dört iplik üstte ve dört iplik altta olacak şekilde çapraz alınmakta; oluşturulan bu açıklıktan çapraz ip geçirilmektedir.

Görsel 7: Dokuma tezgahında desen ipliği için ağızlık sistemi

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Ağızlık açıklığını sabit tutmak amacıyla, çapraz ipin yerleştirildiği aralığın ön kısmına yaklaşık 15 cm yüksekliğinde ve 50 cm genişliğinde yatay bir ahşap çubuk yerleştirilmektedir (Görsel 7). Bu düzenek, desen atkısının kontrollü biçimde geçirilmesine olanak tanımakta; brokar desenlendirme tamamlandıktan sonra ağızlık kapatılarak zemin dokuma işlemine bezayağı örgüyle devam edilmektedir.

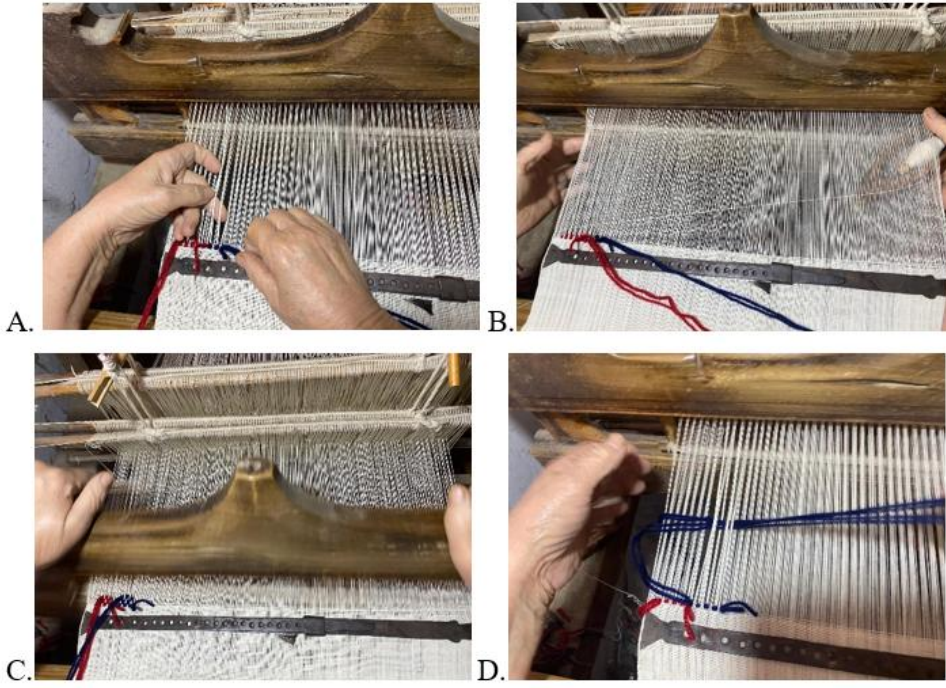
Görsel 8: Dağahmetçe Köyü'nde brokar dokuma tekniğinde desen ipliği için kullanılan yardımcı ağızlık sistemi.

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Bu uygulama, brokar² dokuma tekniğinin yörede tezgâha ek bir mekanik donanım gerektirmeden, mevcut bezayağı dokuma sistemi üzerine yardımcı ve geçici bir ağızlık düzeni kurularak gerçekleştirildiğini göstermektedir. Dolayısıyla Dağahmetçe örneğinde brokar, pedal veya karmaşık şaft sistemlerine dayanmayan; yerel bilgi, el becerisi ve manuel kontrol esasına dayalı bir yöntemle uygulanmaktadır.

Dokuma İşlemi: Yöresel tezgahlarda dokunan kumaşlarda desen yapmak için kullanılan teknikler arasında yer alan brokar, tarih boyunca farklı dönemlerde ve çeşitli coğrafyalarda uygulanmıştır. Brokar tekniği, düz dokuma kumaş zeminine eklenen desen atkısı ile yalnızca motif alanlarında çalışılarak, dokuma yüzeyinde kabartılı ve rölyef etkili bir yapı oluşturulmasına dayanan bir desenlendirme yöntemidir. Bayramiç Dağahmetçe Köyü bez dokumaları üretim sürecinde brokar dokuma tekniği ile bezayağı dokuma tekniği birlikte kullanılmaktadır. Brokar dokuma tekniğinde motif oluşturma sürecinde ilave atkı iplikleri yalnızca desen sınırları içerisinde kullanılmaktadır. Her zemin atkı sırasından sonra, motif için belirlenen brokar atkı iplikleri, desende yer alan renk alanlarına göre ayrı masuralar yardımıyla sırayla yerleştirilmektedir. Her motif, kendine özgü renkleri taşıyan masuralarla dokunmakta olup motifler arasında atlama yapılmamaktadır (Güneş Yarmacı, 2023: 319).

² Brokarlama (brocading) terimi ile dokumada bir desen atkısının kendi desen alanında ileri geri yaparak dokuma işlemidir (Güneş Yarmacı ve Başaran, 2023: 1175).

Görsel 9: Dağahmetçe bez dokumalarında brokar tekniğinin uygulanması: A. Desen ipliğinin yerleştirilmesi B. Çerçevelerin bezayağı düzenine alınması ve atkı iplinin atılması C. Tefeleme işlemi D. İkinci sırada desen ipliğinin yerleştirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Çanakkale'nin Bayramiç ilçesine bağlı Dağahmetçe Köyü'nde uygulanan brokar tekniğinde, her motif için iki kat iplik hazırlanmakta ve iplik bitene kadar aynı renkteki motifler için desen ipliği olarak kullanılmaktadır. Brokar tekniğinin uygulanabilmesi için tezgâha yerleştirilen ikinci ağızlık sistemi devreye alınmaktadır. Desen ipliği için çoğunlukla mekik kullanılmadığı; açılan 4 dolu, 4 boş düzenindeki ağızlıktan yararlanılarak dokumacının desen ipliklerini atkı iplikleri arasından el ile geçirdiği görülmektedir. Desen ipliği iki kat olarak kullanılmaktadır. Desen ipliğiyle motif oluşturulduktan sonra çerçeveler yeniden bezayağı konumuna getirilmekte ve bir atkı ipliği atılmaktadır. Ardından tefe yardımıyla atkı ipliği sıkıştırılarak dokuma yüzeyinde bütünlük sağlanmaktadır.

Bu işlem üretim süreci boyunca, istenilen ürünün formu ve motif yoğunluğuna bağlı olarak tekrarlanmaktadır.

Görsel 10: Dağahmetçe bez dokumasında brokar desenin son görünümü

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

DAĞAHMETÇE BEZ DOKUMA ÖRNEKLERİNİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Dağahmetçe Köyü'nde üretilmiş bez dokuma örneklerinin teknik ve yapısal özellikleri, Tablo 1'de sunulan veriler doğrultusunda değerlendirilmiştir. İncelenen örnekler; bel bağı, sehpa örtüsü, don ve don parçaları, ehram, çarşaf ve yaygı (kilim) olmak üzere farklı kullanım amaçlarına sahip ürün gruplarından oluşmaktadır.

Tablo 1. Dağahmetçe bez dokuma örneklerinin teknik ve yapısal özellikleri **Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.

No	Ürün	Çözümlü İpliği	Atkı İpliği	Desen İpliği	Dokuma Tekniği	Çözgü Sıklığı ³	Atkı Sıklığı	Tarak ⁴ No	Tarak Dışından geçen tel sayısı
1	Bel Bağı	Yün	Yün	Kullanılmamıştır	Bezayağı	7	7	70	1
2	Sehpa Örtüsü	Pamuk	Pamuk	Sentetik (Akrilik, Polyester)	Bezayağı ve Brokar	14	14	70	2
3	Sehpa Örtüsü	Pamuk	Pamuk	Sentetik (Akrilik, Polyester)	Bezayağı ve Brokar	14	14	70	2
4	Sehpa Örtüsü	Pamuk	Pamuk	Sentetik (Akrilik, Polyester)	Bezayağı ve Brokar	14	14	70	2
5	Nakışlı Don	Pamuk	Pamuk	Sentetik (Akrilik, Polyester)	Bezayağı ve Brokar	14	14	70	2
6	Don Parçası	Pamuk	Pamuk	Sentetik (Akrilik, Polyester)	Bezayağı ve Brokar	14	14	70	2
7	Don Parçası	Pamuk	Pamuk	Sentetik (Akrilik, Polyester)	Bezayağı ve Brokar	14	14	70	2
8	Don Parçası	Pamuk	Pamuk	Sentetik (Akrilik, Polyester)	Bezayağı ve Brokar	14	14	70	2
9	Ehram	Pamuk	Pamuk, Sentetik	Kullanılmamıştır	Bezayağı	14	14	70	2
10	Ehram	Pamuk	Pamuk, Sentetik	Kullanılmamıştır	Bezayağı	14	14	70	2
11	Ehram	Pamuk	Pamuk, Sentetik	Kullanılmamıştır	Bezayağı	14	14	70	2
12	Ehram	Pamuk	Pamuk, Sentetik	Kullanılmamıştır	Bezayağı	14	14	70	2
13	Ehram	Pamuk	Pamuk, Sentetik	Kullanılmamıştır	Bezayağı	14	14	70	2
14	Çarşaf	Pamuk	Pamuk	Kullanılmamıştır	Bezayağı	14	14	70	2
15	Çarşaf	Pamuk	Pamuk	Kullanılmamıştır	Bezayağı	14	14	70	2
16	Kilim	Pamuk	Kumaş şeritleri	Kullanılmamıştır	Bezayağı	7	3	70	1
17	Kilim	Pamuk	Kumaş şeritleri	Kullanılmamıştır	Bezayağı	7	3	70	1

İncelenen ürün gruplarında zemin yapı ağırlıklı olarak bezayağı dokuma örgüsü ile oluşturulmuştur. Belirli örneklerde (nakışlı don ve sehpa örtüleri) bu zemin üzerine brokar dokuma tekniği uygulanarak desenlendirme yapılmıştır. Bezayağı örgü, dokumalara yapısal dayanıklılık kazandırırken, brokar dokuma tekniği zemin atkısından bağımsız çalışan desen iplikleri aracılığıyla uygulanarak motiflerin yüzeyde daha belirgin ve kontrollü biçimde oluşmasını sağlamaktadır. Tablo 1'de yer alan teknik veriler incelendiğinde, giysi ve ev tekstili amaçlı üretilen örneklerin büyük çoğunluğunda çözgü ve atkı sıklıklarının 14 tel/cm × 14 tel/cm değerinde olduğu görülmektedir. Bu dengeli sıklık, bezayağı zemin üzerinde brokar dokuma tekniğiyle oluşturulan desenlerin yüzeyde dağılmadan ve okunabilir biçimde yerleşmesine olanak tanımaktadır. Buna karşılık yaygı (kilim) grubunda çözgü sıklığının 7 tel/cm, atkı sıklığının ise 3 tel/cm olarak belirlendiği; ayrıca atkı sisteminde kumaş şeritlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, yaygı grubunun daha gevşek ve hacimli bir yapıya sahip olmasını sağlayan işlevsel bir farklılaşmaya işaret etmektedir. İncelenen dokumaların tamamında 70 numara tarak kullanıldığı belirlenmiştir. Ancak tarak dişi başına geçirilen çözgü ipliği sayısı ürün gruplarına göre değişkenlik göstermektedir. Özellikle motifli ve daha sık dokuma gerektiren örneklerde tarak dişi başına iki çözgü ipliği kullanılarak daha dengeli bir çözgü dağılımı sağlanmış; bel bağı ve yaygı gibi ürünlerde ise daha gevşek bir yapı tercih edilmiştir. Bu teknik farklılaşma, dokuma yapısının kullanım amacına göre bilinçli biçimde kullanılmaktadır.

İplik malzemesi açısından değerlendirildiğinde, çözgü sisteminde çoğunlukla 8 Nm tek kat, S bükümlü pamuk ipliklerin kullanıldığı; bel bağı örneğinde ise yün ipliğin tercih edildiği görülmektedir. Atkı sisteminde ağırlıklı

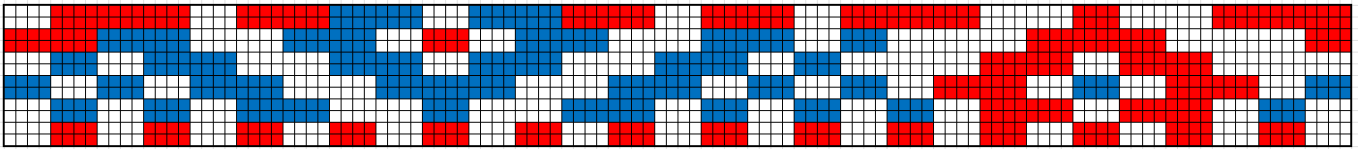
³ Çözgü ve atkı sıklıkları, dokuma yüzeyinde 1 cm genişlikte yer alan çözgü ipliği (tel) ve atkı ipliği (tel) adedi esas alınarak hesaplanmıştır.

⁴ Tarak numarası 10 cm'deki diş sayısına göre belirlenmiştir.

olarak 12 Nm tek kat, S bükümlü pamuk iplikler yer almakta; yaygı grubunda ise atkı ipliği yerine kumaş şeritleri kullanılmaktadır. Brokar dokuma tekniğiyle desenlenen örneklerde, zemin atkısından bağımsız çalışan iki katlı, Z bükümlü sentetik (akrilik ve polyester) desen iplikleri tercih edilmiştir. Bu iplikler, motiflerin yüzeyde görsel olarak öne çıkmasını sağlayan temel unsur olarak işlev görmektedir. Motif içermeyen ehram ve çarşaf gibi örneklerde brokar dokuma tekniği ve desen ipliği kullanılmamış; bu ürünlerde dokuma yapısı öncelikle işlevsel dayanıklılık ve kullanım konforu gözetilerek düzenlenmiştir. Buna karşılık sehpa örtüsü ve nakışlı don gibi örneklerde bezayağı zemin üzerine brokar dokuma tekniği uygulanarak yüzeyde dekoratif bir desen etkisi oluşturulmuştur. Dağahmetçe bez dokumalarında ürün gruplarının teknik özelliklerinin (iplik türü, sıklık ve dokuma tekniği) kullanım amacına göre farklılaştığını; bezayağı zemin üzerine uygulanan brokar dokuma tekniğinin desen oluşturma amacıyla bilinçli biçimde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, yörede sürdürülen dokuma pratiğinin yalnızca geleneksel bir üretim faaliyeti değil, aynı zamanda teknik bilgiye dayalı ve işlev ile estetiği birlikte gözetilen sistematik bir üretim anlayışını yansıttığını göstermektedir.

DAĞAHMETÇE BEZ DOKUMALARININ MOTİF, RENK VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Dağahmetçe Köyü'nde üretilen bez dokumalarda yüzey kurgusu ağırlıklı olarak çizgisel öğeler, ritmik tekrarlar ve ardışık şerit yapılanmaları üzerinden şekillenmektedir. Yörede özellikle brokar dokuma tekniği ile oluşturulan motifler, yerel terminolojide “yanış” olarak adlandırılmakta ve bu terim, motifin hem teknik oluşumunu hem de yüzeydeki görsel etkisini ifade etmektedir. Brokar tekniğiyle dokunan yanışlarda desen ipliği, genellikle 2, 4 ve 4'ün katları esas alınarak belirli çözgü grupları üzerinde sıralı atlamalarla ilerlemekte; motif yapısı bu sistematik teknik kurgu üzerinden oluşturulmaktadır. Motif sırası tamamlandıktan sonra tek atkı ipliği çözgü boyunca geçirilerek bezayağı zemin dokuma sürdürülmekte; böylece desenli alan ile zemin arasında teknik ve yapısal süreklilik sağlanmaktadır.

Çizim 1: Dağahmetçe bez dokumalarında brokar tekniği ile oluşturulan gül motif çizimi örneği

Kaynak: Yazar tarafından çizilmiştir.

Çizim 1'de, gül yanışlı don parçasının desen kurgusu şematik olarak gösterilmektedir. Renkli kareler, desen ipliğinin yüzeyde aktif olduğu alanları ifade etmektedir. Dağahmetçe brokar dokumalarında kullanılan yanışlar; kıvrım, gül, kırmızı, horeke ve karanfil gibi farklı motiflerden oluşmaktadır. Bu yanışlar, sınırlı bir renk paleti içinde tekrara dayalı düz raportlama tekniği ile yüzeye yerleştirilmektedir. Motiflerin ölçeği ve yerleşimi, dokumanın kullanım amacına göre değişkenlik göstermekle birlikte, genel olarak bordür ve şerit düzenleri içerisinde konumlandırılmaktadır.

Kıvrım motifi

Gül motifi

Kırmızı motif

Höreke motifi

Karanfil motifi

Karanfil motifi

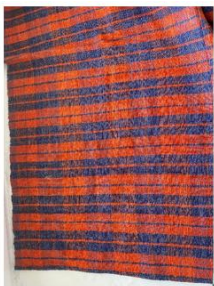
Görsel 11: Dağahmetçe bez dokumalarında brokar tekniğiyle uygulanan motif ve yüzey kurguları
Kaynak: KK 2 motif isimleri, yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Dağahmetçe dokumalarında brokar desenlerin yanı sıra çizgisel yüzey kurguları da önemli bir yer tutmaktadır. Ehlam dokumalarında, atkı ipliğinin renginin değiştirilmesiyle farklı kalınlıklarda çizgiler elde edilmekte; bu çizgiler belirli aralıklarla sistematik biçimde yüzeye yerleştirilmektedir. Yörede bu tür çizgisel düzenlemeler “çubuklu” olarak adlandırılmaktadır. Çubuklu yüzeyler, dokumada süsleme unsurundan çok yapısal bir düzenleme biçimi olarak değerlendirilmekte ve yüzeyde ritmik bir akış oluşturmaktadır.

Görsel 12: Ehlam bezlerinde kullanılan çizgi motifleri
Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Yöresel kilim olarak adlandırılan mekikli dokumalarda ise çizgiler atkı yönünde, birbirine yakın kalınlıklarda ve ardışık biçimde konumlandırılmaktadır. Bu dokumalarda yüzey desenlendirmesi, çizgi renklerinin değiştirilmesi yoluyla sağlanmakta; böylece dokuma yüzeyinde sade ancak güçlü bir görsel etki elde edilmektedir. Bu yaklaşım, yöredeki dokuma geleneğinde süslemenin teknik ekonomi ve işlevsellikle birlikte ele alındığını göstermektedir.

Görsel 13: Dağahmetçe bez dokumalarında kullanılan ekose desenleri
Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Ehlam bezi, bel bağı ve çarşaf bezi dokumalarında ise çözgü ve atkı ipliklerinde renk raporlarının planlı biçimde uygulanmasıyla ekose desenlendirme tekniğine rastlanmaktadır. Bu teknikte, çözgü ve atkı yönlerinde belirli

aralıklarla yerleştirilen farklı renkli şeritler dokuma yüzeyinde birbirini keserek kare ve dikdörtgen formlardan oluşan bir kompozisyon meydana getirmektedir. Ekose desenlendirme, çözgü ve atkı sistemlerinin eş zamanlı renk değişimiyle oluşturulan; yüzeyde ritim, denge ve görsel süreklilik sağlayan bir desen kurgusu olarak değerlendirilmektedir.

DAĞAHMETÇE BEZ DOKUMALARININ KULLANIM ALANLARI

Dağahmetçe Köyü'nde üretilen bez dokumalar, yalnızca estetik bir zanaat ürünü değil; aynı zamanda günlük yaşamın ihtiyaçlarına cevap veren işlevsel tekstil ürünleridir. Yörede dokunan ürünler genel olarak çarşaf, örtü, ehram, kilim, yaygı, nakışlı don ve bel bağı gibi farklı kullanım amaçlarına yönelik çeşitlilik göstermektedir. Brokar tekniği ile dokunan desenli bezlerin ise çoğunlukla satış ve gelir elde etme amacıyla üretilmektedir. Brokar tekniği kullanılarak genellikle nakışlı don yaptıkları bilinmektedir. Ancak son yıllarda bu teknik kullanılarak masa örtüsü ürettikleri bilinmektedir.

A.

B.

C.

Görsel 14: Nakışlı don B. Masa örtüsü C. Sehpa örtüsü örnekleri

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Ehram⁵ olarak adlandırılan dokumalar daha çok örtünme ve korunma amacıyla kullanılmaktadır. Dağahmetçe Köyü'nde ise "ehram" olarak adlandırılan dokumalar örtünme amacıyla kullanılmamakta; daha çok örtü işlevi üstlenen ev tekstili ürünleri niteliğinde değerlendirilmektedir. Günümüzde söz konusu dokumalar yan yana dikilerek özellikle koltuk ve yatak örtüsü olarak kullanılmakta, yere serilerek kullanılmamaktadır.

Görsel 15: Dağahmetçe köyünde ehram bezinin sedir ve koltuk örtüsü olarak kullanımı

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Çarşaf ve örtüler, pamuk ipliği ağırlıklı malzeme kullanılarak üretilmekte ve gündelik ev tekstili kapsamında değerlendirilmektedir. Çarşaflık kumaşlar yaklaşık 40 cm eninde dokunmakta, ardından yan yana dikilerek istenilen ölçülere ulaştırılmaktadır.

⁵ Erzurum ve Bayburt yörelerinde "ehram (ihram)" olarak adlandırılan dokumalar, özellikle soğuk iklim koşullarına karşı vücudu korumak amacıyla kullanılan, çoğunlukla yünli malzemeden üretilmiş örtünme giysileridir. Ehram, bölge insanının gündelik yaşamında dış giyim unsuru olarak önemli bir işlev üstlenmiş; geleneksel kıyafetin tamamlayıcı bir parçası hâline gelmiştir (Başaran, 2014: 165; Salman ve Kırkıncioğlu, 2014 :43).

Görsel 16: Dağahmetçe köyünde üretilen pamuk çarşaflık bez dokumaların görünümü

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Üretimde dikkat çeken bir diğer ürün grubu ise bel bağıdır. Yörede bel bağı ve ihram olarak bilinmektedir. İhram, aslı Arapça olan ve haram kökünden türeyen bir kelime olup “mahremiyeti örten” anlamına gelmektedir (Atlıhan, 2021:178). İnsan vücudunu ya da başka bir unsuru örtmek ve gizlemek amacıyla kullanılan bir tür dokuma örtüdür. Anadolu’nun birçok bölgesinde ihramlar farklı kullanım alanlarına sahip olup, giysi olarak kullanılmasının yanı sıra ev içinde perde, yatak örtüsü ve beşik örtüsü gibi işlevlerle de dokunmaktadır. Her bölgenin ihramlarında kullanılan malzeme, dokuma tekniği ve süsleme özellikleri farklılık gösterebilmektedir. Vücudu sıcak tutma ve çalışma sırasında bel bölgesine destek sağlama amacıyla üretilmekte ve kullanılmaktadır.

Görsel 17: Dağahmetçe yöresine ait bel bağı dokuması ve kullanım örneği

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Yörede kilim olarak adlandırılan bazı dokumalar ise geri dönüşüm temelli bir üretim pratiğini yansıtmaktadır. Kullanım ömrünü tamamlayan giysiler parçalanarak şerit hâline getirilmekte; dokumada atkı ipliği olarak kullanılmaktadır. Aynı şekilde eski örgü giysilerin sökülerek ipliklerinin tekrar kullanılması da yaygın bir uygulamadır.

Görsel 18: Dağahmetçe Köyünde yerel halk tarafından “kilim” olarak adlandırılan geri dönüşüm temelli mekikli dokuma örnekleri

Kaynak: Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

DAĞAHMETÇE BEZ DOKUMALARININ GÜNCEL TASARIMA AKTARIMI

Bu çalışma kapsamında Dağahmetçe bez dokumaları, yalnızca geleneksel kullanım bağlamında betimlenmekle sınırlı kalmamış; teknik ve görsel özellikleri tasarım verisine dönüştürülerek çağdaş uygulama alanlarına aktarılmıştır. Bu aktarım sürecinde bezayağı zemin yapısı, brokar desen mantığı, yöresel renk paleti ile çizgisel ve kare temelli yüzey kurguları temel referanslar olarak ele alınmış; motiflerin yerleşimi ve ölçeği, ürün tipine göre yeniden değerlendirilmiştir. Böylece yerel üretim bilgisinin özgün yüzey dili korunurken, giyim ve ev tekstili odaklı güncel tasarım önerileri geliştirilmiştir.

Özellikle brokar tekniğiyle üretilmiş desenli kumaşlar, özgün dokuma karakteri korunarak çağdaş tasarım bağlamında yeniden değerlendirilmiştir. Motifler, kumaş yüzeyinin tamamına yayılmak yerine etek ucu, bordür ve cep gibi sınırlı alanlarda konumlandırılarak emek yoğun üretimin değeri ve motiflerin algılarına bilirliliği güçlendirilmiştir. Bu yaklaşım, geleneksel dokumanın süsleme anlayışını çağdaş tasarımın yalınlık ve işlevsellik ilkeleriyle buluşturmaktadır.

Görsel 19: Dağahmetçe bez dokumalarının çağdaş tekstil yüzey tasarımına aktarımı

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Geleneksel olarak örtü, ehram veya yaygı olarak kullanılan bez dokumalar, bu çalışmada giyim ve ev tekstili ürünlerine dönüştürülerek işlevsel çeşitlilik kazanmıştır. Renk paleti ve kompozisyon yapısı büyük ölçüde yöresel dokuma geleneğine sadık kalınarak korunmuş; pamuk zemin üzerine kırmızı ve lacivert ağırlıklı desen iplikleriyle oluşturulan kontrast etki, tasarımın kimlik unsurunu oluşturmuştur. Böylece yerel üretim bilgisinin görsel dili, çağdaş tekstil tasarımı bağlamında güncel tasarım nesnelerine aktarılmıştır.

Görsel 20: Dağahmetçe bez dokumalarının ev tekstili kullanımına uyarlanan yüzey tasarımları

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu dönüşüm, Dağahmetçe bez dokumalarının yalnızca geçmişe ait bir kültürel miras değil; sürdürülebilir tekstil tasarımı kapsamında yeniden üretilebilen ve güncel tasarım süreçlerine entegre edilebilen bir kaynak olduğunu

ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Dağahmetçe bez dokumaları, sürdürülebilir tekstil tasarımının pratikte uygulanabilir bir modeli olarak değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, Bayramiç ilçesine bağlı Dağahmetçe Köyü'nde günümüzde sınırlı ölçekte sürdürülen bez dokumacılığı geleneğini; üretim süreci, teknik yapı ve ürün çeşitliliği üzerinden ele alarak, bu üretim pratiğinin sürdürülebilir tekstil tasarımı bağlamında taşıdığı kültürel ve tasarımsal potansiyeli ortaya koymuştur. Araştırma bulguları, Dağahmetçe bez dokumalarının yalnızca yerel bir el sanatı ürünü değil; el emeğine dayalı üretim modeli, yerel teknik bilgi birikimi ve kullanım odaklı ürün çeşitliliğiyle çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik boyutlarını birlikte barındıran özgün bir üretim sistemi sunduğunu göstermektedir. Modern üretim sistemleri karşısında birçok yörede ortadan kalkmış olan bu dokuma geleneğinin Dağahmetçe örneğinde sınırlı da olsa sürdürülmesi, yöresel dokumaların kültürel süreklilik ve tasarım temelli yeniden üretim açısından önemli bir araştırma alanı sunduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada uygulanan tarama ve betimleme yöntemleri; yerinde gözlem, dokuma örneklerinin teknik analizi ve kaynak kişilerle yapılan görüşmelerle desteklenmiş; böylece yörede sürdürülen dokumacılığa ilişkin güvenilir ve kapsamlı veriler elde edilmiştir. İncelenen örneklerin çeşitliliği, Dağahmetçe dokumalarının hem işlevsel hem de estetik açıdan zengin bir üretim geleneğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Üretim süreci incelendiğinde, Dağahmetçe bez dokumalarının çözgü hazırlığından dokuma aşamasına kadar tamamen el emeğine dayalı olarak gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Yörede kullanılan dokuma tezgâhı ve üretim süreci bölgesel özellikler göstermektedir. Brokar tekniği için geliştirilen ikinci ağızlık sistemi ise yöredeki dokumacıların teknik bilgiye dayalı yaratıcı çözümler geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

Teknik ve yapısal analizler sonucunda Dağahmetçe bez dokumalarının çözgü sıklığı üretim çeşidine göre değişmektedir. Ancak çözgü sıklığı, tarak numarası tüm dokumalarda benzerdir. Motif, renk ve kompozisyon özellikleri incelendiğinde, Dağahmetçe dokumalarında çizgisel kompozisyonlar düz tekrar sisteminde görülmektedir. Brokar tekniğinde motiflerin genellikle 4 ve katları esas alınarak oluşturulması, yörede kuşaktan kuşağa aktarılan teknik bilginin sürekliliğini yansıtmaktadır. Doğal pamuk zemin üzerine kırmızı, mavi ve lacivert tonlarının tercih edilmesi ise yöresel renk kullanımının günümüze taşındığını göstermektedir.

Dağahmetçe bez dokumalarının çarşaf, örtü, ehram, yaygı, bel bağı ve nakışlı don gibi gündelik yaşamın farklı ihtiyaçlarına cevap veren çok yönlü ürünler olduğu belirlenmiştir. Brokar tekniğiyle üretilen dokumaların satış amacıyla kullanılması, dokumacılığın ekonomik sürdürülebilirlik boyutunu da desteklediğini ortaya koymaktadır. Çalışma kapsamında Dağahmetçe bez dokumaları, çağdaş tekstil tasarımı perspektifiyle ele alınarak yeniden yorumlanmıştır. Geleneksel örtü ve yaygı gibi ürünlerin giyim ve ev tekstili tasarımlarına uyarlanması, bu dokumaların güncel tasarım süreçlerine entegre edilebileceğini göstermektedir. Özellikle brokar motiflerin sınırlı yüzey alanlarında kullanılması, geleneksel süsleme anlayışının çağdaş tasarımın yalınlık ve işlevsellik ilkeleriyle buluşturulmasına olanak tanımıştır.

Sonuç olarak Bayramiç Dağahmetçe bez dokumaları; yalnızca geçmişe ait bir kültürel miras unsuru değil, sürdürülebilir tekstil tasarımı kapsamında yeniden üretilen, dönüştürülebilir ve güncel tasarım süreçlerine dâhil edilebilen canlı bir kaynak olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışma, yöresel dokumaların tasarım odaklı yaklaşımlarla ele alınmasının, kültürel mirasın sürdürülebilir biçimde geleceğe aktarılmasında önemli bir rol oynadığını sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akpınarlı, H. F., & Başaran, F. N. (2012). Kırım kültüründe maramalar. *Millî Folklor*, (94), 162–172.
- Akpınarlı, H. F., & Kuru, S. (2014). *Yeşil Üzümlü dokumaları: Geleneksel giysileri ve çağdaş tasarımlar*. Arya Reklam ve Danışmanlık.
- Atlıhan, Ş. (2022). Kuzeybatı Anadolu geleneksel kadın giyimlerinde arkalıklar ve ihramlar. *ARİŞ Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, (20–21), 167–182.
- Başaran, F. N. (2014). Bayburt yöresinde geleneksel ehram dokumacılığı: Üretim teknikleri, motif ve kompozisyon özellikleri. *Millî Folklor*, 26(104), (sayfa aralığı yoksa böyle bırakılır).
- Başaran, F. N. (2018). Anadolu geleneksel bez dokumacılığından bazı örnekler ve günümüzdeki durumu. *ARİŞ Dergisi*, (13), 14–25.
- Dölen, E. (1992). *Tekstil tarihi*. Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Güneş Yarmacı, H. (2023). *Hindistan Varanasi'de uygulanan brokar dokuma tekniklerinin incelenmesi* (Doktora tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Ulusal Tez Merkezi.

- Güneş Yarmacı, H., & Başaran, F. N. (2023). Brokar dokuma tekniği ile ilgili terim ve kavramların incelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 1170–1183.
- Gürcüm, B. H., & Öztürk, Ö. (2020). Tekstil ve moda tasarımında gelenekselin yaşatılması. *Folklor Akademik Dergisi*, 3(4), 244–264.
- Koca, E., & Polat Turhan, G. (2024). Çanakkale Karıncalık Köyü Tahtacı Türkmen kadın giyim kuşamı ve değişimi üzerine bir analiz. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (111), 73–89.
- Kurt, G. (2022). Gerede’de yapılan havlu kenarlarının teknik, renk ve kompozisyon özellikleri. *Hars Akademik*, 5, 135–153.
- Önlü, N. (2010). Ege bölgesi el dokuma kaynakları. *Sanat Dergisi*, (17), 47–60.
- Sabır, E. C., & Sarpkaya, Ç. (2011). Haşıl prosesinin önemi, maliyet analizi, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Tekstil ve Mühendis*, 18(83), 8–13.
- Salman, F., & Kırkıncıoğlu, Z. (2014). Geçmişten günümüze Erzurum’da ehram (ihram) dokumacılığı. *ARİŞ Dergisi*, (10), 42–51.
- Uğurlu, İ., & Türker, S. H. (2025). Günümüz tekstil teknolojisinde doğal ekolojik malzeme kullanımının sürdürülebilirlik analizi. *Türk Bilim ve Mühendislik Dergisi*, 7(1), 61–74. <https://doi.org/10.55979/tjse.1672116>
- URL 1. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/canakkale/kulturatlasi/bez-dokuma> Erişim Tarihi: 5 Kasım 2025
- URL 2. <https://www.bayramic.gov.tr/tarihi-ve-cografi-yapisi> Erişim Tarihi: 5 Kasım 2025
- URL 3. <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yasam/60-yildir-bez-dokumaciligi-yapiyor-600957?s=1> Erişim Tarihi: 5 Kasım 2025
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
- Kaynak Kişi 1. Önal, M. (1950). Dokuma ustası, Dağahmetçe Köyü, Bayramiç, Çanakkale.
- Kaynak Kişi 2. Eroğlu, S. (1954). Dokuma ustası, Dağahmetçe Köyü, Bayramiç, Çanakkale.
- Kaynak Kişi 3. Kurt, S. (1944). Dokuma ustası, Dağahmetçe Köyü, Bayramiç, Çanakkale.